

HUDBA PŘELOMU STOLETÍ

Společenská situace:

- zvětšují se rozdíly mezi jednotlivými vrstvami společnosti
- umění se stává „útekem od života“ (Schopenhauer, Nietzsche) – „fin de siècle“
- vznik nových směrů – přejemnělého impresionismu, dekorativní secese, temného mysticismu a drasticky expresivního naturalismu

Francouzský impresionismus

- Impresionismus je posledním izolovatelným, čistým článkem melodicko-harmonického slohu a tvoří jeden z nejdůležitějších styčných bodů s novým slohem sónickým
- název z výtvarného umění (1874 výstava v Paříži, mezi obrazy i Monetův *Impression. Soil levant* (Nálada – východ slunce) – barevná neurčitost, měkké polotóny, absence pevné linie, ztráta pevných obrysů; snaha o zachycení prchavého okamžiku (malíři E. Manet, C. Monet, C. Pissaro, A. Sisley, E. Degas, A. Renoir)
- vlivy impresionistů i v postimpresionismu (P. Cézanne, P. Gauguin, V. Gogh, H. Toulouse-Lautrec)
- souvislost se symbolisty (P. Verlaine, Ch. Baudelaire, A. Rimbaud)
- prudký vpád exotického umění do Evropy (hlavně japonského a čínského)
- **hudební impresionismus:**
- ✓ skladebný styl, který nepoužívá tradiční tematické práce s její funkční harmonií
- ✓ vidí základ ve zvuku a absolutní, uvolněné harmonii
- ✓ využívá diatoniku, chromatiku, celotónové řady, cizí stupnice (pentatoniku)
- ✓ kvartové, kvintové, sekundové, septimové i nónové intervaly; nónové akordy
- ✓ rytmika je bohatá, často založená na drobných ostinatech, prodlevách, figuracích běžích
- ✓ melodika je rozplývavá; instrumentace – nuance, jemný, sytý zvuk smyčců, sordinovaná dřeva a žestě, méně obvyklé způsoby hraní, zvukově rafinované nástroje (celesta, zvonky, harfy)
- ✓ inspiroval mnoho skladatelů a obohatil jejich instrumentaci (Skrjabin, Suk, Novák, Martinů)
- ✓ vlastní představitelé impresionismu – C. Debussy, částečně M. Ravel, M. de Falla, O. Respighi

Claude Debussy (1862-1918)

- studoval klavír na pařížské konzervatoři, poté varhany a skladbu); získal Římskou cenu (*Marnotratný syn* – nebyl s tím spokojen); žil jako svobodný umělec v Paříži, stýkal se s básníky, výtvarníky; poznal orientální hudbu a skladby východních skladatelů (Musorgského B.G., Rimského-Korsakova)
- **vytvořil zcela nový hudební jazyk, který je moderní ve smyslu melodickém, harmonickém, zvukovém i stavebném**
- **jeho hudba je inspirovaná poezií (Baudelaire, Mallarmé, Verlaine, Villon), přírodou a historií i výtvarným uměním**

- **Orchestrální tvorba:**
 - **Faunovo odpoledne** – nový styl; zjemnělý lyrismus; chvějivé melodie; svůdné téma flétny navozuje představu pastýřské idylly
 - **Nokturna pro orchestr**
 - **Péleas a Mélisanda** – jediná opera; premiéra 1902; děj opery je tajemně neurčitý, v podstatě tragický problém vykoupení lásky smrtí (hudba nesena v polotónech, bez vzruchů, nejsou tam árie, spíše prosté recitativy); delikátní orchestrace
 - **Moře** – třídílná symfonická freska; asymetrická forma, bohatá harmonie
 1. Od jitra dopoledne na moři
 2. Hra vln
 3. Rozhovor větru s mořem
 - **Images (Obrazy)** – poslední orchestrální dílo (*1. Gígues, 2. Iberia (Ulicemi a cestami, Vůně noci a Jitrem svátečního dne), 3. Jarní ronda*)

- **Klavírní tvorba:**
 - **Arabesky, Pour le piano (suíta), Estamps (Rytiny)**
 - **Obrazy (1907)** – Odrazy ve vodě, Pocta Rameauovi (Sarabanda); Pohyb (motorický puls); II.díl – Zvony pronikající listím, A luna sestupuje na bývalý chrám, Zlaté rybky (figurace, tremola)
 - **Dětský koutek, 24 preludií** (vrchol; Delfské tanečnice, Mlhy, Plachetnice, Vítr na pláni, Potopená katedrála, Ohňostroj); **Etudy (12)** a skladby pro čtyři ruce (**Malá suíta**) a pro dva klavíry (**En blanc et noir**)

- **Písně** na slova francouzských básníků;

- **Komorní tvorba**
 - **Sonáta pro violoncello a klavír, pro housle a klavír, smyčcový kvartet**

Debussy dává přednost vytvoření zvukově barevné atmosféry před melodickou linií; smysl pro nuance, chvějivý, vibrující pohyb „přírodních“ výjevů jej spojuje s impresionistickými malíři

Doporučená literatura:

Bek, J.: Impresionismus a hudba. SHV, Praha 1964.

Debussy, C.: Barvy a rytmus. MF, Praha 1962.

Holzknecht, V.: Claude Debussy. SHV, Praha 1958.

Jarocynskij, S.: Debussy. Impresionismus a symbolismus. Bratislava 1989

Povinný poslech:

Arabeska č. 1, Arabeska č. 2

<https://www.youtube.com/watch?v=Yh36PaE-Pf0>

<https://www.youtube.com/watch?v=KKHeEw7whUQ>

Maurice Ravel (1875-1937)

- po otci Francouz, po matce Bask – španělské vlivy
- střízlivější než Debussy (trochu asketický), pilný, pracovitý, nedělal z hudby žádné tajemné poslání; proslul jako interpret svých vlastních skladeb; spojuje podněty nejnovějších postupů (někdy jazzu, cikánské hudby) s chladnou, racionální virtuozitou
- **Pavana za mrtvou infantku** – první úspěch
- **Klavírní tvorba:**
- **Kašpar noci; Valčíky vznešené a sentimentální**
- **Orchestrální a jevištní skladby:** ¹
- **Španělská rapsodie**
- **Dafnis a Chloe** – balet

- Po I. světové válce tvrdší moderní styl s ostrými kontrasty a rytmem (i jazzovým)
- **Náhrobek Couperinův** – hold hudbě 18. století; čistota, preciznost, grácie; tuto
- klavírní suitu věnoval přátelům, padlým v 1. světové válce
- **Klavírní koncerty** (1. G dur a 2. D dur pro levou ruku – pro Paula Wittgensteina); G dur – brilance, virtuózní, temperamentní; jazzové vlivy
- **Tzigane** – houslová fantazie ve stylu Sarasateho
- **La Valse** – balet pro Ďagileva; satira vídeňského valčíku
- **Bolero** – premiéra 1928; neustále se opakující rytmická figura

Doporučená literatura:

Holzkecht, V.: Maurice Ravel. Supraphon, Praha 1967.

Povinný poslech:

Bolero

<https://www.youtube.com/watch?v=dZDiaRZy0Ak>

¹ Ravel transkriboval Musogského Obrázky z výstavy (Kartínky) z klavírní do orchestrální podoby, podobně jako jiní skladatelé, jeho přepis se však hraje nejvíce